

STUDÍ HAG OBER

NIVERENN 8 ■ EOST 37

DASTUMADEVN. DRİMİZİEK

STUDI HAGOBER

— Dastumadenn drimiziek —

Renerien : An Ao. beleg Loeiz Ar Floc'h
Institution Saint-Joseph - Lannion

An Ao. beleg Per Yann Nedelec
Grand Séminaire de Quimper

Kas an arc'hant (20 real hepken ar c'houmanant bloaz)
d'an Ao.Nedeleg - Kont-red 193.17 Nantes

+

En niverenn-man (an drede) e vo kavet :

Ar Gumunouriez e-kenver kelennadurez an Iliz - p. 1 - 16

Lavaret en deus H.T.S.ar Pab - p.17

An Arc'hantouriez - p.18

Labouradegou hag Embregereziou-labour - p.19 - 21

A-dreuz lenn... - p.21

Tud oberiant - p.22

Eur brezegenn evit gouel Maria hanter-eost - p.23-26

Itron Varia ar Garantez kaer - p.27

Koumoulou Gwenn - p.23

Follenn-c'heriadur, a gaver enni ar geriou diaes.

AR GUMUNOURIEZ
^ ^ ^ ^ ^ ^ ^ ^ ^ ^ ^E - KENVER
^ ^ ^ ^ ^ ^ ^ ^ ^KELENNADUREZ AN ILIZ
^ ^ ^ ^ ^ ^ ^ ^ ^ ^ ^

Oc'h embann e lizer-gelc'h "Divini Redemptoris" diwarbenn ar Gumunouriez", e c'houlenn hon Tad Santel ar Pab ma vo taolet evez muioc'h mui ouz ar gelennadurez-se a glask pep digarez ha pep tro da c'hounit tachenn.Goulenn a ra ma vo roet sklerijenn d'ar sperejou o tiskulia gwir zoare ar Gumunouriez kuzet awalc'h da veur a hini,hag o tisplega en enep deskadurez an Iliz diwarbenn ar Gevredigez*.Daoust ma 'z eo argaset war eun dro gant Pius an llvet ar Gumunouriez hervez m' emañ o ren en U.R.S.S.,n'eo ket hi hepken a zo tizet gant e lizer,'met pep doare kumunouriez hag a c'hellfe dont da veza.Sellet en deus ar Pab dounoc'h eget stummou kemmus ha dibad evit barn ar menoziou penna,ar sonjou diazez;hag o c'hondaonet en deus dre ma 'z int enep natur an den,hag enep ar vuhez dreistnatur ez eo galvet d'he c'havout.

LODENN GENTA : AR GUMUNOURIEZ

oooooooooooooooooooooooooooo

Ar Gumunouriez eo ar remed kinniget gant sperejou danvezour* evit parea eun droug gwirion oc'h ober e reuz er gevredigez.

1. AN DROUG ER GEVREDIGEZ

Pehini eo an droug-se er gevredigez,droug gwirion,droug hag e vez reiz enebi outañ :

AN ARC'HANTOURIEZ

da lavarout eo,renerez ar madou hag an danvez o sellout hepken ouz ar gounidou,ouz leve an arc'hant da greski bepred,hep derc'hel

Kont nag eus mad-ene nag eus mad-korf ar vicherourien implijet.

Sunet eo bet tolzennadou^{*} micherourien gant pennou bras an Ijinerez^{*} a glaske hepken kreski o feadra; poaniet o deus e doareou-labour kriz hag enep-ye^{c'h}ed; merc' hed, bugale a-wechou yaouank flamm gloazet gant eur vicher galet da c'hounid eur goapr goapaüs, lamet diganto pep levez, dreistholl hini an tiegez. Hag evit atiza kalonad ar bobl, ar pennou bras oc'h en em rei da gement plijadur a zo, o tiskouez pompadou en eur vuhez vak bepred.

A-erep an droug gwirion-se a zo en e wasa e dibenn an I9 vet kantved o doa komzet Katoliked a feiz doun, evel an Ao.n eskob Von Ketteler er Alamagn, ar C'hont Albert de Mun e Bro C'hall, ar C'hardinal Mannig e Bro Saoz; dreistholl, ar Pab Leo an I3 vet en doa komzet gant e lizer-gelc'h "Rerum novarum" (I891)... Met ne voent ket selaouet a-walc'h.

Eur vouez all a-enep hini an Iliz a oa savet kentiz hag a glaske dibuna kudenn ar gevredigez^{*} ha parea reuzeudigez ar bobl oc'h en em harpa war eur brederouriez danvezour-krenn^{*}. Karl Marks (I818 - I881) an hini eo. Daoust n'eo ket Marks ar c'humunour nemetañ, na zoken an hini kenta, ez eo an hini penna, an hini en deus kenreizet^{*} eur menoz resis^{*}; heñ an hini en deus pouezet war an amzer da zont dre ma 'z eo bet lennet hag heuliet dreist ar re all, en doare ma reer eus ar Varskegez hag eus ar Varskadegez, ar Gumunouriez nemetken. Harpet e oa gant Engels. Gant hemañ ec'h embannas e Miz c'houevrer I848, al levrig pouezus "Diskleriadur ar gostezenn gumunour". En amzer-vremañ, penna kelennourien ar Gumunouriez a zo bet Lenin, Trotski, ha Stalin.

II. AR REMED KINNIGET

Dastum a c'hellomp lakaduriou^{*} penna ar Gumunouriez diñdan an talbennoù-mañ:

- I) Danvezouriez^{*}
- 2) Enebiez renkadou^{*} ar Gevredigez
- 3) Distruij ar berc'henniez^{*}

An danvezouriez, penn-diazez ar Gumunouriez. Distruij ar

berc'henniez, ar pal^zda c'hounit. Enebiez ar renkadou, an hent da dizout ar pal.

1) Danvezouriez

N'eus gwirion netra nemet an danvez,^z ar pez a weler, ar pez a santer. N'eus ene ebet, na Doue ebet. An den a zo anezañ oberenn emdroerez^z elfennou^z ar bed. Stummet eo bet al loen kenta dre genstrollidigez^z elfennou an danvez. Ha deuet eo al loense dre en em drei da rei al loened all, hag evelse e teu an den diwar ar marmouz. Deuet eus an danvez e tistro en danvez buhez an den. En em ziskouez a ra war leurenn ar bed, met evit mont adarre en hollved.

An den-mañ-den n'eo netra, an Denelez hepken a gont. Hounnez hepken a chom. Eviti eta e vo kemeret poan. Doue ar Gristenien n'eus ket anezañ, met setu an doueez nevez a vo karet ha servijet, an Denelez. Graet eo evit tizout an evurusted. Daou dra-ret^za zo evitse.

Diskar ar relijion

dre ma laka da ren eur youlreizerez^z, eun doare-buhez enep-natur; merzeria a ra an Denelez gant spontailhou-bugel, he zouelli gant mogidellou ha goanagou^z aner, he seiza en eun diglemmusted digalonek. Opiom ar boll eo ar relijion.

Diskar ar berc'henniez

tra-ret c'hoaz evit adsevel an urz nevez a roio da bephini e walc'h hervez e ezcommou. Gant ar Skiant, gant an Ijinerez e vo kresket ar pinvidigeziou; lodennet ha rannet e vezint gant justis:ne vo ken na tud-dreist, tud a-us d'al lezenn, na pariaed. Ne vo nemet labourerien ingal, kevatal^z ha dishual, o kenlabourat evit an oberenn gumun.

Kudern an evurusted er gevredigez n'eo ket eur gudenn a youlreizerez nag a bolitikerez, met eur gudenn a arboellerez-stad^z n'eo nemet kudenn ar gounit-danvez, hag al lodenna-marc'hadoureziou.

Ha setu an tu da ziskar ar gevredigez-mañ da dizout ar berc'henniez a-gevret pe genberc'henniez^z: atiza ar vicherourien a-enep an arc'hantourien evit an emgann diweza, an "nozvez veur".

.....

2) Emgannerez ar renkadou-kevredigez.

Hervez ar Gumunouriez ez eo rannet an dud er gevredigez a-vremañ etre daou renkad. Eus eun tu ar vourc'hizien, perc'henned, arc'hantourien; eus an tu all micherourien, tud didra. Gant ar re genta e vefe dalc het an danveziou gounidus: parkou, labouradegou, tiez-bank (arc'hant postet"); gant ar re all, n'eus nemet o brec'hiou. Eus eun tu ar sunerien-bobl; eus an tu all, ar bobl sunet. Ar re genta a zo nebeut met galloudek; ar re eil, eun dolzennad bet distur e-pad pell, met dihunet bremañ.

Ret eo an emgann, hag e vo didruez. Ma ne grog ket ar stourm se buhan awalc'h, e vo da skignerien hegredus entana hag hisal an dud betek ma teuio.

Evit ar Gumunouriez, n'eus ket a dud-etre, tivicherourien, kenwerzerien vihan, micherourien deuet da berc'henned. Da vihana ne fell ket anezo, rak ne reont nemet warlerc'hia ginivelez ar Gumunouriez hag herzel outi. Labour-vat eo eta o diskar, ar c'henta ar gwella.

Arabat klask para doare ar gevredigez-mañ, ar berc'henniez a-hiniennou, met en enep e fell kreski, binima an droug, evit he diskar ha degas an emgann diweza a skubo ar stad goz, hag a vo sav-heol ar ganberc'henniez hag an evurusted.

3) Diskar ar berc'henniez

a zo eta pal an dispac'h.

Ar madou hervez ar Gumunouriez a zo d'an holl. Pep perc'henniez-peadra a vefe eul laeronsi a-enep ar re all. En tu all da se, dre ma vez ar peadra disheñvel gant an dud, e laka enno eun dibarelez enep-natur. Lammenn pep gaou ha pep droug er gevredigez a zo an disheñvelderiou-se. Setu penaos:

Gant ar berc'henned-danvez e vez implijet evit o suna, an dud didra anvet ganto brec'hiou labour. Paaet e vez al labour gant ar goapr. Met ne dalvez ket ar goapr-se kontet piz ha bihanaet ar muia a c'heller, ne dalvez ket al labour roet gant ar micherour. Ar rest, miret gant ar perc'henn evit e c'hounid, a ya da greski e beadra hag hini ar bosterien". Gant al labour a-strolladou hag implij ar mekanikou e vez kresket c'hoaz an ober-founn" hag ar gounid. E-pad

ma chom ar vicherourien en eur stad diaes o labourat start, e vev ar re-se er blijadur hep ober netra. Gant ar c'henstriverez^x dishual en Ijinerez, gant c'hoant ar gounidou bras e stourm an arc'hantourien an eil a-enep d'egile. Gant ar re vrasha e vez lonket ar re vihan taolet e tolzennad an dud didra. Bernier eo an holl danvez etre daouarn eun nebeudig a dud o vont bepred war rouesaat. Tostaat a ra an deiz ma savo an dud didraet da ziberc'henna d'o zro o mistri.

An dioug displeget aze, en eun daolenn re striz met re wirion iveau e meur a geñver, eo hini an arc'hantouriez^x. Met evit kemer lec'h an arc'hantouriez, dreistgalloud ha gwaskerez an arc'hant, petra a ginnig d'imp ar Gumunouriez, nemet diskar pep perc'henniez a-hiniennou war ar binviou-gounit, ha zoken, ar muia 'vo gallet, diskar pep perc'henniez a-hiniennou war an traou gounezet hag oberiet, evit stabilaat eur spered-kenberc'henna.

Perc henn pep tra a vo ar Stad.

Labouradegou, parkou, mangleuziou, staliou-bras^x, e vo pep tra en he dalc'h. Netra da zen, pep tra d'an holl. Ar patron, ar perc'henn, ar c'henwerzer, ar gumuniez eo. Evit antren e baradoz ar Gumunourien, e vefe ret en em westla d'ar baourenteaz.

Mar bez lavaret gant kumunourien ne vo diskaret nemet ar pennou bras, an daou c'hant tiegez arc'hantour, ha lezet o madou gant ar re vihan, ne vez lavaret se nemet dre arz-kabali, o vont a-enep o sonj hag a-enep helennadurez sklaer o renerien.

Merour pep tra e vo ar Stad.

Gouarn a rajo ar gounit-danvez o verka pegement a houarn, a c'hlaou a zo ezomm tenna eus ar mangleuz, pegement a ed, a heiz hada, pegement a loened sevel. Kement a vo gounezet a vo strollet e solierou ar Stad da veza lodennet d'an dud.

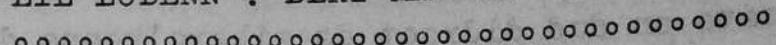
Merour an dud e vo ar Stad.

N'eo ket awalc'h d'ezi beza merour an traou. Gant tud ar gouarnamant e vo mennet petra a vo graet ac'hanoec'h, pe eur torrer-mein, pe eur c'heleñner, pe eur medisin. Ha roet d'eoc'h eul labour hag eul lec'h d'hen ober, n'ho p' gwir ebet da gemer eun all na da vont e lec'h all.

Diaes eo lakaat eur seurt kenreizadur da vont en dro hep distruja ar frankiz. Diaes e vo d'ar re genta kustum ouz hollrenerez

ar Stad, met evit ar re a zeuio war lerc'h, eme ar Gumunourien, e vo se eun dra naturel.O c'hortoz e vo ret herzel ouz an eneberien,o c'hlask,hag en em zizober diouto.

EIL LODENN : BERZ MAT AR GUMUNOURIEZ

N'eo ket re skriva berz-mat*.Eun dra wirion eo ledidigez vuhan ar gumunouriez,eun darvoudenn ret he gwelout,peogwir e stlak banniel Marks-Engels-Lenin-Stalin war ar c'houerc'hvedenn eus an douar.N'eo ket sur mat ar wech kenta ma kav eur fazi eun eurvad ken souezus.N'eus nemet menegi an Ariadegez*er 4e kantved.Koulskoude ne fell ket d imp beza dall awalc'h evit tremen hep klask an abegou.

Penaos eo deuet a-benn ar gumunouriez d'en em leda? Tri abeg a zo spisaet gant hon tad santel ar Pab en e lizer-gelc'h.

I) Promesaou ar Gumunouriez.

Oc'h en em ziskouez evel ar Salverez a-enep droug an arc'hantouriez,hag o kinnig promesaou a reizder hag a eurvad he deus ar gumunouriez dedennet kals a dud.Reuzeudien a zo awalc'h evit sellout gant spi ar promesaou a sked dirak o daoulagad.N'o deus netra da goll.Ha gant geriou strobinell e vez gounezet ar bobl.

Disklaeria a ra splann ar gumunourien droug an arc'hantouriez. Hep mar ebet,gant an arboellerez dishual a glaske hepken kreski ampled an arc'hant postet,eo bet rannet tud an Ijinerez (ne lavaromp ket an holl dud) etre daou renkad tud,eus eun tu eun nebeut tud pinvidik,dudiet gant an holl aesderiou ijinet en amzer-vremañ,eus eun tu all eun engroez tud tonket,evel ma lavar ar Pab Pius an llvet d'eun dienez direiz.Gwir en deus ar micherour da endevout eun ti dereat ha plijus,da veza gwarezet enep d'an dilabour,d'ar serr-stal d'ar c'hlaved,d'ar gwall-zarvoudou ,d'ar gozni.N'eo se nemet komzou ar spered hag ar galon reiz.Met n'eo ket se kavadenn ar Gumunouriez.N'eo ket se ar Gumunouriez.

Gant an tu se a wirionez e vez dedennet ar speredou eün.
" War zigarez klask hepken gwellaat stad an dud diñdan boan,teurel ermaez falloberiou an arboellerez dishual,ha lodenna ingaloc'h ar

pinvidigeziou (hep mar ebet, reiz-kenañ eo her c'hlask), e kav ar gumunouriez tro da astenn he levezon zoken war dud a argas diouz o sonj pep dcare danvezouriez ha spontrenerez**. Gant ar promesaou trellus-se e vez lorbet^{**}ha touellet zoken speredou uhel, en doare ma teuont d'o zro da veza ebestel e-keñver ar re yaouank re zizesk c'hoaz da zizolei faziou diabarz ar gelennadurez--se."Gant nebeut a dud eo bet merzet doare gwirion ar gumunouriez".

2) Digristeniez an dud

An digristeniez hag an danvezouriez e touez ar bobl, ganet diwar an hollfrankizouriez^{**}a zo market d'imp da eil abeg.

" Evit kompres penaos he deus ar gumunouriez kavet tu da veza degemeret hep ma vefe sellet piz outi, gant tolzennadou micherourien, eo ret teurel evez e oa ar vicherourien-se ragaozet d'he degemer, ken dilezet e oant bet a-ziavaez ar relijon, hag a-ziavaez eur vuhez reiz. Gant reizadur al labour a-strolladou ne c'helltken kavout amzer awalc'h da gas da benn o deveriou kristen. E-kichen al laboura-degou, iliz ebet; ha soursi ebet da aesaat labour ar beleg. En enep, ton a zo bet roet d'an digristeniez.

3) Emgleviou evit ledidigez an droug

Eus eun tu, obererez gwiziek ar gumunourien:

" Eun embannerez evel n'eus ket bet gwelet biskoaz marteze, embannerez renet gant eur greizenn nemeti, hag a ra ijinuz-tre hervez doareou ar poblou dishenvel, embannerez oc'h ober gant arc'hant a-leiz, gant kevredadou^{**}ec'hon, kendalc'hiou^{**} etrevroadel."

Eus eun tu all, kavailhad^{**}emgleo da devel e lodenn vrasa ar c'helaouennou nann-gristen, en abeg d'eur politikerez berrwel; kavailhad harpet war kevredadou kuz a glask pell'zo diskar an urz kristen er gevredigez.

TREDE LODENN:

BARN AN ILIT A-ENEP AR GUMUNOURIEZ

oo

Ken fall hag an droug eo ar remed kinniget, zoken gwasoc'h

c'hoaz, pa 'z eo ar gumunouriez a-enep ar spered pa seller pe ouz e donkadur douarel pe ouz e donkadur peurbadus, a-enep an tiegez, a-enep ar berc'henniez.

1. AR GUMUNOURIEZ A ZO ENEP D'AR SPERED

1) A-enep ar sevenadurez

da lavarout eo a-enep mad douarel spered an den. Hag evelse eo ar gumunouriez canvezour ha dre ma 'z eo danvezouriez ha dre ma 'z eo kumunouriez. Gwelomp an eil hag egile.

Dre ma 'z eo danvezouriez.

Ne sell ar gumunouriez nemet ouz ezommou ar c'horf; gounid an danvez a zo da sura:t dreist pep tra all. Eur vad an den, hervezi, a vo tizet gant puilhdei ar madou oberiet. Hag awalc'h e vefe kement-se? Petra c'holl ar gumunouriez evit lakaat da ren ar garantez, an unvaniez etre an dud, al lealded etre ar priedou, evit distruj ar gasoni hag al laze-rez. N'eus nemet galloudeziou a-spered hag a-galon gouest da deurel evit fr̄cuez radou ar spered hag ar galon. Ne c'hell ket eur wezenn fall rei fr̄cuezioù mat ha sacourek.

Bepzed e vo an danvez lodenn izela an den, tu al loen, mammenn ar c'hoantegenezicu fero. N'eo ket diouz an danvez e tarzo ar menoziou uhel, an enklaskou tenn, an emnac'h " da seveni mad ar re all. Penaos e c'hellfe an danvezouriez beza netra all nemet gwanidigez ar spered? Penaos e ch'ellfe beza netra all nemet diskar an arz hag al lennegez? Daoust ha n'eo ket tarzet ar pep gwella en arz diouz santaduriou ha sonjou speredela an den, peogwir e klaskomp ennan hon uhelidigez war-du eur bed skañvoc'h ha splannoc'h?

Dre ma 'z eo kumunouriez.

A-enep an arz hag ar speredelez ez eo iveau ar gumunouriez, dre ma 'z eo kumunouriez. Setu penaos:

Pa gavomp kaer-dreist eul levr, eun daolenn bennak, petra lavaromp? Dispar eo. Ar pez a gavomp souezus enno eo ar pez n'hon eus ket gwelet c'hoaz, ar pez a laka eun oberenn da veza hiniennek". Kleuz e eo ket e spered boutin ar strollder e kavo al livour, ar skrivagnour, eun awen dreist, met en e-unan, en e labour, en e ene. Setu perak e vez

Ken dao evit meiza mat penna oberennou an arz studia piz buhez an dud o deus o savet. Setu perak ne vez ijinet doareou nevez en arz nemet gant tud o vont a-enep menoziou boutin o amzer.

Mar en em zispleg personelez meiz an den en oberrnnou an arz en em zispleg personelez e youl en e c'hoant frankiz. Met gant ar gumunouriez ne vez anavezet d'an hinienn gwir ebet e-keñver ar stroller. N'eo an den nemet eur rod er makanik. Lakaet dindan beli eur stad hollc'halloidek, e vez nac'het d'ezañ ar frankiz. Youlreizerez ebet d'ezañ e-unan. Mat eo kement a zo diouz renerien ar Stad hag a servij d'ezo; fall eo kement a zo enep d'ezo, evel ez eo gwir ar pez a sonj renerien ar Stad, gaou ar pez ne sonjont ket.

Ha nar lavaromp se n'eo ket dre m'en deus ar c'humunour gall André Gide degaset d'imp warlerc'h meur a hini, e desteni diwarbenn an U.R.S.S. ha disklaeriet e oa ken dibersonelaet ar spered eno ha ken sujet an dei ma kolle betek emskiant e sujidigez. Evidomp eo ret d'ar gumunouriez teurel seurt froueziou en abeg d'ar pennennou* o-unan ma 'z eo diazezet warno. Evidomp ne c'hell diwana diouti nemet seurt drougou. Chon a ra André Gide kumunour a spered hag a galon, dre ma kav d'ezañ n'he deus c'houitet* ar gumunouriez nemet en unan eus he savaduriou, hag e c'hellfe c'hoaz dont da wir ar gumunouriez-se en deus huñvreet. Ne sonjomp ket eveltan ha gant abeg. Lavarout a ra ar gumunouriez n'eo netra an den rak ar stroller; mar sonjomp neuze e vo bepred enkorfet ar stroller en eur penn bennak ouz e ren, e welomp sklaer e vo bepred flastret ha brevet personelez ha frankiz an den dindan hollveli* ar penn-se.

2) A-enep pep relijon

Nac'let eo a-grenn pep relijon gant ar gumunouriez pa lavar n'eus en den nemet danvez hag e varv ar spered da heul e gorf. Evit ar re a grec he c'homzou n'eus nemet disesper o vont da gaout ar maro. O c'houllenn eun evurusted beurbadus e kil spered an den rak an nannvoud*. N'eo ket ar relijon eur sorc'henn ijinet en I9 vet kantved da lakaat ar bobl da gousket, met ezomm spered an den a holl viskoaz: "Hep diskuiz eo hon spered, Aotrou, eme Sant Aousten (Aogustinus), betek ma tiskuizo ennout". Hep relijon, ouspenn se, ne c'heller diazeza na beli, na ñever, na koustians ebet. Ar feiz en eur bed all oo gwella harp da reizder ar bed mañ.

Met setu komzou ar Gumunourien a ziskouezc petra fell d'ezo.

Komzou Lenin:"Ar Varksadegez a sell ouz kement relijon ha kement iliz a zo evel ouz binviou an eneberez bourc'hiz, savet da ziskiantaat renkad ar vicherourien ha padusaat ar sunerez anezo".

Komzou Stalin:"Didronet hon eus Tsared an douar, chom a ra d'imp diskar hini an neñv".

Ar "Reolenn an embannerez enep-relijion" a levar kement-mañ; " Eun emgann tenn a fell d'imp ren a-enep ar beleg, n'eus forz peseurt e vefe, pastor, pe rabbin, pe eskob-meur, pe bab. Doare eun emgann a-enep Doue a dle kavout ar stourm-se".

Gouzout a raer ez eo savet e pep lec'h gant ar Gumunourien kevredadou dizoueourien"; renet int gant Moskou hag harpet gant arc'hant an U.R.S.S.

Koulskoude disheñvel e vez o doare ober enep d'ar relijon hervez ar galloud hag ar mestroni o deus er broiou. Amañ ez eer gant an troiou kreñv ha groñs, fuzuilha, prizonia, spont, kelennadurez a-enep oc'h ober lu gwasa ma c'heller. E lec'h all e vez hepken embannet levriou, graet farserez ouz ar relijon met o tiskleria war eun dro e vir ar Gumunouriez doujañs ouz kredennou an dud. Re splann eo evit kement hini a studi kenreizadur ar Gumunouriez ne c'hell maga nemet kasoni ouz pep relijon ha pep kelennadurez a laka en den sonj eus eur bed all.

II.AR GUMUNOURIEZ A ZO ENEP D'AN TIEGEZ

Petra, a sonj d'eoc'h, e vefe an tiegez? eun unvaniez start, kalonek, karantezus, etre daou bried, unanet el labour hag el leñenez, eun enor evito sevel bugale a vo legadet^x d'ezo madou korf ha spered ar gourdadou, madou kresket ha kaeraet c'hoaz ma c'hellont. A viskoaz eo bet an tiegez diazez ar Gevredigez. Penn kenta ar meuriad^x e oa, hag ar meuriadou a rae eur bobl. Met eun harz d'an hollgumuniez eo an tiegez. Kalz dounoc'h an ezomm anezañ e kalon an den eget an tech d'eur strollder ec'hon ha disano. Eur skoilh eo e pep doare evit ar Gumunouriez. Setu perak e vo klasket hen diskar.

Setu amañ menoz ar Varksadegez diwar e benn hag an abegou kavet enep d'ezañ. An doare-dimezi-se n'en deus diazez ebet en natur,

n'eo nemet trouez eur stumm-beva koz.Oberenn an arc'hantouriez ez eo ha nistra ken.P'eo echu koulz an Arc'hantouriez eo echu koulz an tiegez.Diouz eun doare-beva nevez e tiwan eun dimezi nevez,an dimezi dishual.

Enep-natur eo zoken an tiegez.Tremen a ra da reiz tiranterez ha gwaskerez an den war e wreg.Lakaat a ra ar vugale dindan eur wir sklavelez.Kavadenn ar vourc'hizien hag an arc'hantourien eo evit mirout o madou, evit o c'hreski, evit o adrei d'o bugale ha padusaat evelse galloudeziou o renkad.

Ne fell ket ken e chomfe an tiegez.Ne vo ken an dimezi nemet stagadur eur den hag eur wreg evit rei o gwallc'h d'o c'hoantegeziou.Evel just, terri a raer an dimezi pa garer;n'eus abeg ebet e padfe c'hoaz pa ne blij ken.Dreistholl e ro ar Gumunouriez frankiz d'ar wreg na vo ken stag ouz eun tiegez pe eun oaled.Ne vo ken war he c'hont sevel ar vugale,hag evelse e c'hello beza taolet er vuhez voutin evel an den,e-lec'h ma labouro evel an den evit mad ar strollder.

Piou a zamanto ouz ar vugale?Ar Stad,ar Strollder.He lod eo, kelenna,diorren,maga ar vugale;he labour eo;d'ezi ez int,he fadra.Mar bez c'hoaz fiziet er gerent da gas da benn al labour-se,n'hellont hen ober nemet gant asant ar Stad hag en hec'h ano.

Gwelit e Bro Rusia penaos eo bet distrujet an tiegez.Dimezet eo an dud dre lakaat o anciou war roll-tud ar Stad.Torret eo an dimezi dre hen diskleria torret dirak an hevelep bureo.

Gant eur seurt kelennadurez diwarbenn an tiegez emañ ar Gumunouriez a-erep an Istor hag an Natur.

N'eo ket an tiegez tra eur renkad-tud er Gevredigez,hini ar binvidien,met ives hini ar beorien ha pa n'o defe ket madou da rei d'o bugale.Ha ne weler ket e vefe stag an dud ouz an dimezi kristen hervez ar peadra a chom war o ano:en enep,eur galloud a zizurziou e vez an arc'hant allies.N'eo ket an arc'hant a zo abeg an dimezi kristen hag abeg an tiegez;goulenet eo eur seurt diazezadur^x gant ezommou ar spered hag ar galon.N'eo ket an tiegez tarzet diouz eur stumm arboelierez,n'eo ket tarzet diouz ar berc'henniez;kentoc'h e vefe ar berc'henniez evit ezomm an tiegez savet a-ziaraok.N'eo ket lec'h ar mac'homerez net hini ar garantez hag ar c'henskoazell,skol an emnac'h

hag an emroisted. Mar deus priedou loenek o ren tiegeziou, ne vezint ket gwelloc'h gant an dimezi dishual, nemet e lakaio paotred evelse muioc'h a wñagez da c'houzañv o chatalegez. Ha ne dleer morse en em harpa war fallimplij eun dra vat ha reiz evit diskar an dra-se e-unan.

Ken dinatur eo lemel ar vugale digant ar gerent ma santer dioustu ez eus da ziazeza an tiegez muioc'h eget c'hoant derei e beadra da z-skennidi, ez eus eur garantez dleet, eul liamm speredel na anavez ket ar gumunourien danvezour. Ma teu tiegeziou da veza iferniou war an douar, ez eo dre ma vez enno tud danvezel, kollet ganto pep speredelez evel gant ar Gumunouriez. Tommder an tiegez, kenfiziañs, kenskoazell a zo ret d'ar galon, ha dreistholl da galon eur bugel; ken trist eo beza er vuhez hep den ebet a-bell, nag a-dost, e kreiz eun engroez tud emgar ha digar. Beza e-unan sklaveliet dindan eur stad hollc'halloudek, setu ar pez a vir ar Gumunouriez d'an den.

Mad ar vugale eo an abez kenta a laka kelennadurez an Iliz da zizorrusted' an dimezi. Piou a c'hellfe damanti outo e pep keñver evel ar gerent o-unan, pa vez reiz o c'halonou. Torret an dimezi, e vez lezet ar vugale da vont distur, diharp, argollet. Trenk eo bet frouez an dimezi dishual e Bro Rusia. Ken bras eo niver ar vugale dilezet ma n'hall ket ar Stad o desevel. Setu perak e komzont bremañ diwarbenn adsevel an tiegez en e blomm.

III. A-ENEV AR BER'C'HENNIEZ EO AR GUMUNOURIEZ

Evit diskar fallenteziou an arc'hantouriez e fell d'ar Gumunouriez kas d'an traofn pep perc'henniez. Ken gwas ar remed hag an droug. War zigarez ez eo ar berc'henniez mammenn a walloberererez e fell he raska. Petra a c'hoarvezfe mar befe distrujet kement hag a c'hellomp gwallober gant an? Petra a vefe lavaret diwarbenn eul lezennour a gemennfe trc'hha an teodou d'an holl dud war zigarez ez eus tud da fallober ga-to?

N'eo ket diouz ret e vefe stag ouz ar berc'henniez siou an arc'hantouriez evel m'emaint o ren breman. Nemet diwanet eo ar siou-se diwar eur fals-venoz a berc'henniez. Evit parea ar gevredigez lakomp da dalvezout ar gelennadurez kristen diwarbenn gwir ar perc'henna.

Berrzastum a c'hellomp ar menoz kristen e diskleriaduriou evelhen: eun dra naturel eo ar perc'henna a-hiniennou, nemet ne dle

ket hiniennou hepken beza perc'henn, hogen pepini. Perc'henna a ra pepini evit e vad d'ezan e-unan hag evit mad an holl. Setu perak ez eo bepred termenet gant gwiriou e nesa, gwir perc'henna pep den hag evit kementad^x e vadou hag evit implij an traou perc'hennet. Ar pez a laka prederourien gatlik da lavarout ez eus daou dra da sellout e gwir ar perc'henna, mad an holl ha mad an hinienn, ez eus daou stumm da virout ennan, eur stumm a-hiniennou hag eur stumm a-gevret.

I) Tra naturel eo d'an den ar perc'henna a-hiniennou

Lezennataet eo bet gant Sant Tomas Akwino kelennadurez an Iliz diwarbenn ar berc'henniez. En e lizer-gelc'h "Rerum novarum" e adkemer Leon an I3 vet doare displega an Doktor-se; ha kement all a ra Pius an II vet en e lizer-gelc'h "Quadragesimo anno".

Anzav a ra da genta an den a feiz ez eo pep tra oberenn Doue. Gantan eo bet meizet ha g ijinet an holl draou, gantan int bet degaset d'ar bezoua. Heñ a vo kenta perc'henn an hollved, heñ an oberour nemetañ.

Met heñvel outan e-unan en deus graet an den ha roet d'ezan perz en e vestroniez war ar bed. Roue war ar grouadelez en deus e laket o suja outan an douar hag al loened. Hervez an urz diazezet gant Doue e-unan ez eo eta renerez an den war ar c'hrouaduriou izeloc'h.

Betek ar berc'henniez ez a ar vestroniez-se mar seller ouz ezommou an den. Beza maget, gwisket, gw^{ar}ezet a c'houlenn korf an den, kenlodenn gant an ene da ober anezan. Gant se ez eus d'ezan eur gwir naturel da berc'henna madou awalc'h evit kendalc'h ha kresk aes ha kompez e vuhez. Mar d eo bet krouet ar bed evit mad an holl, e weler dioustu ne c'hell ket ar bed beza e gwixionez mad an holl hep ma kemerfe pepini e lod d'ezan e-unan. Mar chomfe bepred pep tra d'an holl, ne vefe morse netra da zen. Gwir eo kement se pa sellomp ouz a madou da vevezi": kemer eun aval evit e zebri a zo e lemel digant ar re all. Met ar madou-oberiata^x o-unan, evel ar gwez, ar parkou, an ijinou e fell d'an den o ferc'henna ives a-hiennou. Evit beza gwarezet ouz an nec'h hag ar preder e c'houlenn kaout en e gerz madou padus ha frouezus evit kavout enno eun aesder dereat.

N'eo ket an den eul loen disonj renet gant e ijin-natur^{da}
 gavout ar pez a fell d'ezan evit kendalc'h ha kresk e vuhez. Al loen
 n'en deus nemet klask e voued d'ober. An den avat a zo spered da gen-
 ta, hag evit ma vleunio e veiz hag e galon ne dle ket beza nec'het ha
 broudet bepred gant an aon da chom hep ar pep ret. Graet eo gant meiz
 ha youl evit en em ren. Ha ren a zo rakwelout, pourvezi da ezommou
 arc'hoaz gant danveziou hizio. Hag evit se e tle mirout en e zalc'h
 da lavaret, eo perc'henna. N'eo ket hep abeg e c'houlenn Sant Tomas
 Alwino evit an den puilhder awalc'h a vadou evit ma c'hello ren eur
 vuhez spereiek ha vertuzus. Muic'h eget ar ret-striz, en deus ezomm
 an den eun nesder dereat evit eur vuhez kompez.

Kreñvoc'h c'hoaz en em ziskouez ar gwir da berc'henna mar
 seller ouz leveriou an tiegez. N'emañ ket an den anezan e-unan. Ganet
 eo, kreski a ra, beva a ra en eun tiegez. Piou a bourvezo da ezommou ar
 bugel gwan-se n'hall ket c'hoaz en em zibab e-unan. Eun dever striz
 eo d'an tad maga ha desevel e vugale. Dao eo d'ezan ragwelout evit an
 holl. Ma teufe-heñ da vervel, divarrek dirak ac vuhez e vefe e diegez,
 e wreg hag e vugale, hep eun tamm peadra en o daouarn. Espern, arboella
 a raio evit-se. Nec'het eo ar gerent gant amzer da zont o bugale; klask
 a reont he gwarezi ar muia a c'hellont:o aûskedenn ez eo o bugale
 eun astennadur anezo o-unan. Setu perak e kemenn d'ezo an natur
 testa ha legadi madou d'o bugale.

Abegou all a c'hellomp lakaat ouspenn c'hoaz, hag o deus o
 fouez da stabilaat ar berc'henniez a-hiniennou.

Aes ec gwelout e vez-hi eul lusk d'al labour. En em garout a
 raimp bepred araok ar re all. Ha graet gwelloc'h e vo bepred al la-
 bour pa vo dastumet ar frouez diwarnan gant an oberour e-unan. En
 eur mererez pa ne spleit^{*} al labour da vicherour ebet, e klask pep-
 hini diskarga e samm war egile, hag an hini diweza a gas anezan da
 benn gant ar boan an nebelta. Pétra dalv en em skuiza pa ne vez ket
 gwelloc'h e stad evit se?

Mirerez frankiz an den eo ives ar berc'henniez a-hiniennou.
 N'eus frankiz ebet pa fell d'imp gortoz hon bevañs digant truez
 egile. Mar r'hon eus ket a beadra na gwix ebet war madou-oberiata,
 n'hon eus remet en em fiziout e seiz plijadur eun all.

Pennabeg ar berc'henniez a hiniennou eo eta natur an den
 gant an ezommou stag outi.

Goude beza disploget ez hollek er deus an den gwir da berc'henna, e c'hellfemp klask peseurt gwiriou a laka pepini da berc'henna an dra-mañ-dra. Kudenn tiltrou* ar berc'henniez ez eo. O damverka a raimp hepken. Bez' e c'hellomp lakaat daou:

a) Kemer ar pez n' eo da zen ebet, ha resev digant eun all. N'eus aze direizder ebet gant ma chomo madou awalc'h evit ar re all.

b) Labour an den. Pa ro d'eun dra bennak eun doare nevez, eur c'hresk talvoudegez, e c'hounez an den eur gwir just war an oberiadur-se.

2) Termenet eo gwir pepini gant gwir ar re all.

A-enep an arc'hantouriez a-vremañ, a-enep an arboellerez dishual ez eo ret lavarout n'eo ket direol gwiriou perc'henna pepini. Hualet ha termenet eo pep perc'henniez gant ezommoù ne all. Krouet en deus an Ao. Doc'h madou an douar evit ma c'hello pepini pourvezi d'ezan ha d'e diegez. N'eo ket hiniennou hepken a zo galvet da berc'henna, met pepini.

"Pepini a dle kavout madou awalc'h evit pourvezi da ezommoù eur vuhez dereat hag evit e lakaat da sevel en eur stad a aesamant hag a sevenadurez hag a zo, gant ma vo implijet ar madou se gant furnez, eur skor ua gas da benn eur vuhez reiz, n'eo ket eur skoilk eviti". (Quadragesimo anno)

Lakaat ingalded ar madou etouez an dud a zo sur mat eun dra dic'hoarvezus. Disingalderiou a zo lakaet gant an natur hec'h unan, mar seller ouz nerz korf hag ijin spered an dud. Morse ne vo an eil ken esperner ken ampart hag egile. Met eur gwall a vefe re a ziforc'h etre stad an dud; eun droug c'hoaz mar ne c'hellfe tud ar stad izela pignat uheloc'h. Dreistholl eun droug bras, mar bevfe eul lcdenn vrases ar bobl en dienez, 'tra ma vevfe eur blokad bihan a renerien e-kreiz an holl blijadureziou.

"Pa welomp an engroez-se a dud didra sammet gant an dienez, diwar abegoù n'int ket kiriek d'ez, hag en o c'hichou, kement a dud pinvidik, o kemer plijadur hep sonjal er re all, o foueta arc'hant eleiz evit traou didalvez, n'hellomp ket chom hep gwelout gant poan n'eo ket miret awalc'h ar justis, hag ouspenn-se zoken n'eo ket c'hoaz

komprenet na lakaet da dalvezout er vuhez pemdeziek, gourc'henn ar garantez".(Divini Redemptoris)

Evit na vefe mad hiniennou a-enep mad an holl, e anavez an Iliz d'ar Stad, a zo end-eeun en he c'harg teurel evez ouz mad an holl, ar gwir da lezenni diwarbenn kementad ha doare ar berc'henniez. O tegas komzoù Leon an I3vet e lavar Pius an II vet: "Dilezet eo bet gant Doue bevennidigez ar madou da furnez an den ha da lezennou ar poblou". Diouz sklerijenn lezenn an natur ha lezenn Doue, eme eun arroudenn all, e c'hell ar Stad divizout an implij a c'hello ha ne c'hello ket ar berc'henned ober gant o madou.

Evit kompres gwelloc'h c'hoaz sonj an Iliz diwarbenn gwir ar perc'henna, gwelomp ar pez a lavar Sant Tomas diwarbenn ar madou ret da bephini hag ar madou ouspenn. An nebeuta goulenet gant natur an den, emezañ, da veza perc'hennet gant pepfini, eo kement hag a zo awalc'h evit beva mat ha kompez. Ar pez a vefe ouspenn n'eo ket goulenet gant an natur. Tudou a vo o piaoua^x muioc'h eget an nebeutase, da larvarout eo al lodenn awalc'h evit beva kompez. Gant gwir e c'hello eun den perc'henna an ouspenn-se hag ober gantan, met ne vo ket gant eur gwir ken striz. Ar madou-se anvet madou-ouspenn evit o diforc'ha dicouz ar madou ret, n'hell ket o ferc'henn sellout outo evel ouz madou miret striz evitan; evit mad ar Gumuniez e tle ober ganto. Hervez keleñnadurez fraez Sant Tomas, n'eo ket perc'henniez ar madou se eur gwir diharz ha dizalc'h; kentoc'h ez eo eur galloud a vererez evit servij ar gevredigez, en doare ma tle ar perc'henn o implija evit mat an holl. Amañ e weler pegen pell eo sonj an Iliz diouz hini an arc'hantouriez a-vremañ na glask e renerez al labouradegou nemet gounid an arc'hant.

N'omp ket evit larvarout e vefe gwella stumm ober e pep degou ar berc'henniez a-hiniennou. A-wechou eo gwelloc'h e chomfe gant ar Stad perc'henniez an embregereziou bras hag o deus pouez evit mad ar vro." Doareou madou a zo a c'heller gant abeg kavout gwelloc'h o lezel gant ar strollder, pa vez gounezet diwarno eur seurt galloud war an arboellerez ma ne c'heller ket hep riskl evit mad an holl, o lezel etre daouari hiniennou". Met n'eo ket labour ar Stad mera pep tra; ne vefe ken ne net gwaskerez an intrudu^x"prevez", hep konta e vez he renerez an hini koustusa hag an nebeuta frouezus.

LAVARET EN DEUSH.T.S. AR PAB

Lavaret en deus ar Pab

"Fall eo ar Gumunouriez
en he diabarz".

N'en deus ket lavaret

Biskoaz n'en deus lavaret e oa mat
pep kelennadurez a-enep ar Gumunouriez.
N'en deus ket lavaret e oa tra-walc'h
beza enep-kumunour evit beza katolik
ha kristen.

Lavaret en deus

"e oa ar Gumunouriez eur
gelenadurez danvezour ha
dizoueour".

N'en deus ket lavaret

e oa reiz an Arc'hantouriez. Lavaret
en deus e oa-hi danvezour ha dizoueour
kenkoulz all.

Lavaret en deus

"Eus o gwella e raio ar
Stadou evit herzel na rafe
an embannerez dizoueour
gwastaduriou en o broiou".

N'en deus ket lavaret

N'en deus ket lavaret e tlee ar Stadou
adsevel tantadou an "Inquisitio", na
fuzuilha a vagadou an eneberien, evel
ma vez graet e ti Stalin.

"An tu da salvi ar bed-mañ eus ar rivin
n'eo ket emgannerez renkadou ar gevredigez,
na spont-renerez^x ar Stad; kalz nebeutoc'h
c'hoaz renerez diharz ha mac'homerez ar Stad".

* * * * *

GAOUHENVELDER^x
^ ^ ^ ^ ^ ^ ^ ^ ^ ^

N'eo ket hevelep tra eun dra gaer hag eun dra binvidik...

AN ARC'HANTOURIEZ

1. Evit an arboellerien^x, e vefe an arc'hantouriez eun doare kroui-madou lec'h ne vez ket an dud a labour a ro danvez ha peadra da labourat. Distaget eo a-genn ar micherour, na c'hall degas nemet e boan, diouz ar poster-arc'hant, kenlodenneg^x disano pe banker, na ra netra nemet degas e lodenn arc'hant. Er ster-se eo an arc'hantouriez an disrannidigez-se, dounoc'h bepred, etre tud al labour ha tud an arc'hant.

Kemeret er ster-se, n'eo ket bet kondaonet an arc'hantouriez gant an Iliz evel eun dra a-enep ar reiz-natur, daoust ma ne blij ket d'ezi Diouz ar stumm arboellerez-se e c'hell diwana drougou bras, met n'eo ket d'ouz ret.

2. Daoust ma c'hellfe marteze an doare arboellerez displeget dioustu beza renet leal, en amzer-vremañ n'eo ket bet graet. Gant ar youlreizerien^x e vez sellet ouz ar stumm-se kemeret gant an arc'hantouriez en amzer-vremañ, evit hen diskleria fall, renerez direiz an arc'hant ha mac'homerez an dud didra.

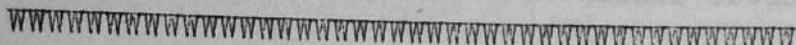
Ester-se ez eo an arc'hantouriez renerez an danvez hag ar madou o sellout hepken ouz ar gounidou hag ouz leve^x an arc'hant, hep sellout ouz mad ar vicherourien implijet nag ouz ar gopt dleet d'ezo ez reiz.

An arc'hantouriez-se a zo bet kondaonet gant an Iliz, dreist-holl el lizerou-gele^h "Rerum novarum" ha "Quadragesimo anno".

Evit ai amzer dremenet, setu amañ sonj Pius an XIVet: "Deuet eo a-benn an arc'hant da gemer gounidou direiz evitan" (Quadragesimo anno).

Evit ai amzer-vremañ, eo rannet fall madou ar bed etre an dud: "Rankout a raer lodenna da bep hini (d'an arc'hant ha d'al labour) ar pez a zo dleet d'ezañ, ha rann pinvidigeziou ar bed-mañ hervez ar pez a c'houlenn groñs (eun dever striz eo eta hen ober) mad an holl ha reolennou justis ar gevredigez. Rannidigez ar madou a vez diskleriet hizio he direisder dirak daoulagad an den a galon gait an disheñveldericiou krenn a zo etre eun dornad tud pinvidik, hag eun engroez tud reuzeudik. Rankout a raer ober e pep doare evit ma vo, en amzer da zont la vihana, bihanaet d'eur vent justoc'h lodenn ar madou berniet etre daouarn ai arc'hantourien, ha ma vo skuilhet puilhder awalc'h anezo etouez ar vicherourien" (Quadragesimo anno).

N eo ket distruij ar berc'henniez a fell d'an Iliz ober, met distruij drougou an arc'hantouriez evit lakaat pep hini da berc'henna.

LABOURADEGOU

HAG EMBREGEREZIOU-LABOUR

Evit sevel eul labouradeg eo ret kaout arc'hant. An arc'hant-se, o tont da veza troet e douar, tiez, mekanikou, traou difinv holl, a zo anvet e-unan arc'hant difiñv. Evit lakaat al labouradeg da vont en-dro ez eus ezomm arc'hant bepred, arc'hant fiñvus. Evit gouarn an embregerez^x, e ranker kavout eur renerez, ha micherourien da labourat.

Setu aze tri zra-ret^x d'ar gounid: an arc'hant, ar renerez, al labourierien. Pep hini anezañ e-unan a chomfe difrouez; dao eo o lakaat da genlabourat.

Pep hini a dle iveau kaout perz en ampled, e gounid an embregerez, diouz ar sikour degaset gantañ. Na lavaromp ket: an holl c'hounidou d'ar batroned, pe an holl d'ar bosterien-arc'hant, pe an holl d'ar vicherourien... met da bep hini e lodenn diouz ar reizder.

Ha reiz eo lezel eur gounid bennak gant an arc'hant postet, rak paneve-se ne vefe ket prestet arc'hant. Rei e arc'hant a zo renta servij d'eun all, servij hag a c'hell beza paeet. Ouspenn-se, risklus awalc'h eo an taol evit mestr an arc'hant-se, ha pa c'heller koll eo just kavout eun tamm gounid pa 'z eus. Ma vefe suroc'h an arc'hant postet, ma vefe difennet a-enep drasterien a bep seurt (ar pez n'eo ket hizio), neuze e c'hellfe beza diskennet leve an arc'hant, kalz re uhel en amzer-vremañ. Ha taolit pled c'hoaz ez eo an arc'hant postet frouez al labour e-unan: direiz e vefe lemel gounid e boan digant eun den evit distruija an arc'hant; ken fall all e vefe evit ar gevredigez hag a-enep ar spered a genlabourerez, mar chomfe an arc'hant hep servijout d'ar re all. Evesait, erfin, ez eo diouz c'hoant an Iliz e vefe war eun dro kenlodeien en embregerez ar vicherourien a labour enni.

Mur dle an arc'hant postet beza gwarezet ha difennet gant ar Stad a-enep an drasterien, n'eo ket d'ezañ ren an embregerez, war zigarez en em zifenn,

met da dud a vicher evit-se. Ne dle ket ar re-se klask o mad hepken, met dreist-holl mad an dud a labour dindano. Eun embregerez-labour a zo graet evit servij an den.

Diwarbenn ar pez a zo dleet d'ar vicherourien, setu amañ eun nebeut reoleniou.

R_e_i_z _ e_t_l_e_b_e_z_a _ a_r _ g_o_p_r .

1. Awalc'h evit enr vuhez dereat. Ne dle biken diskenn izeloc'h eget eun nebeita, a vo da verka hervez doareou an amzeriou. Ar "gopr buhezus" a raer anezañ, di lavarout ar gopr gouest da vaga buhez eun den reiz hag onest. Eun torfed e veze nac'ha ar gopr-se ouz micherour ebet.

2. Diouz al labour graet e vo roet, diouz ar servij rentet, ha diouz diaester, parfetder al labour.

3. N'emañ ket ar micherour e-unan peurliesa; labourat a ra moarvat evit ezommou e diegez. Bras awalc'h e tle beza ar gopr evit-se. Koulskoude n'eo ket d'ar patron-mañ muioc'h eget d'egile rei an "dreist-gopr"-se, met da holl batroned eur vicher. Setu amañ penaos. Paea a ra pep patron d'eur c'hef kumun eur skod bennak diouz niver e vicherourien, pe int dimezet pe n'int ket; hag an arc'hant dastumet evelse a vez rannet goudeze d'ar pennou-tiegez hervez niver o bugale, d'ober an ouspenn dleet d'ezo gant ar gevredigez.

4. Bras awalc'h e tle beza ar gopr evit ma c'hollo ar vicherourien espern arc'hant ha tizout evelse eur stad uheloc'h.

5. Ouspenn-se, kefiou-kretaat^x a vo diazezet e pep micher evit suraat kozni ar vicherourien ha pourvezi d'ezo e degoueziou kleñved, gwall-zarvoud, h.a.

R_e_i_z _ e_t_l_e_b_e_z_a _ d_n _ d_o_a_r_e_o_u - l_a_b_o_u_r

Evit yec'hed ar c'horf.

Eun dever eo evit renerien eul labouradeg po eun embregerez bennak ober kement tra a zo gallet evit gwarezi yec'hed an dud impli, et ganto, ha lakaat ar vicher da veza diriskl ar muia ma c'heller. Mouli a ra an Iliz al lezennou a ya da zihuni war ar poent-se evez ar batroned ha da suraat yec'hedusted^x al labouradegou. Goulenn a ra iveau ma vo reolennet labour ar vu;alc hag ar merc'hed, gant aon na veze drastus evit o c'horf.

Evit ycc' hed an eno.

Derc'hel kont c'us an doujâñs dloet d'an den.
N'eo ket an den eur benveg evit ar gounid, eur personelez speredek eo. Gouzout a
raer ez eus c'hoaz labouradegou gant saliou-debri, saliou-dilhad, privezou, n'o deus
ket an izela **stumm** goulenet gant ar yec'hedouriez^xhag an dereadegez.

Ne c'heller ivez nemet kondaoni ar patron-se a responce evel-hen da unan eus e ijinerien hag a gomze d'ezañ eus gwellaat ar saliou: "Aotrou, youl-reizerez va micherourezed ne ra netra e dibenn ar bloaz war roll an arc'hant".

Setu bremañ respont Quadragesimo anno : "Hep teurel evez ouz an eneou, ha zoken diseblant kaer ouz uhela mad an implijidi,n'o deus gwelet ar vistri nemet binviou enno.S spontet e vezet pa sonjer er risklou bras gouzañvet el labouradegou a-vremañ gant yec'hed-kalon al labourerien,dreistholl gant ar re yaouanka,gant elevez^zar gwragez hag ar merc' hed yaouank... A-enep menoz Doue e tenn al labour da veza,e seurt degouzeziou,eur benveg a zireizidigez,daoust ma oa bet galvet goude ar pec' hed kenta da wellaat kalon an den war eun dro gant e vadou.An danvez difiñv a zeu er-maez eus al labouradegou,uhelaet e keit ma en em izela hag en em saotr enno kalon an den".

A - D R E U Z L E N N ...

AR WERC'HEZ VARI HOR MAMM - gant an Tad Medard, Misioner Kapusin , skeudennet gant X. de Langlais.

Kouent ar Gapusined,e Rozgo. Priz: 3 skoed.

Pa zigorer al levr-mañ, ez eo dedennet an daoulagad gant puilhder ar skeudennou, e tont bep teir fajenn d'hon didui. En em ziskouez a ra al levr eus ar re gaera, ha dellezek da veza lakaet e skoaz gant n'eus forz pehini a seurt-se embannet er yezou all; dreist-holl pa seller ouz ar priz izel, e chomer souezet.

Testenn an Tad Medard a zo kenkoulz: sklaer, eeuñ, skrivet en eur yez reiz ha plijus. Kelernadurez eus ar gwella diwarbenn ar Werc'hez, o lakaat dreistholl da dalvezout ar pez a lavar d'imp an Aviel hag hengouniou an Iliz, hep mont d'eur faltazi gaouiat ha risklus. Levr mat-tre da veza implijet ken en Iliz evit miz Mari, ken en tiegez gant an dud gristen.

M.G.

TUD OBERIANT
oooooooooooo

A-du gant ar Brezoneg e oa.Hag hervezan, ranngalonus e oa klevout an dud e Breiz oc'h ober gant ar galleg.Ha skrivet en deus eur barzoneg manret d'hen displaga,e galleg.

A-du gant ar brezoneg e oa gwechall, den ar bodadegou, an hini taera pa gomze, an hini aracka... Adwelet em eus anezan: "Digalonekaet", en deus lavaret d'in, netra ken.Aet eo bet war an dachenn, kavet skoilk, dic'houezet dioustu.Ne dalv netra ar galon hepken, pa chom diboell ar spered.Da luska e ziskibien da sevel ha gorren ar bed davetañ, n'en deus ket Jezuz kaset d'ezo ar Galon, met ar Spered Santel da zeski d'ezo pep gwirionez.Ar sklerijenn-se a zo tan war eñ dro.

Tud a zo a-du gant ar brezoneg ha n'o deus biskoaz prenet nemet levriou galliek.Re ziaes eo ar brezoneg, pa c'hellfe o lakaat da sonjal...

Reou all a zo poellek hag oberiant, a-du gant ar brezoneg hag a sonj e rankont o-unan da genta ober gantañ e pèp degouez, ha n'eo ket awalc'h lavarout "Penaos 'mañ kont" ha "Kenavo" da Jobig ha da Varivon, hogen meiza o brezoneg an traou uhela.

Ar re-e o deus kemeret hag a gemero eur c'houmanant da "Studi hag Ober".

oooooooooooo

Kinniget d'ar re a gav diaes ar brezoneg.

DIVINADENNOU
^^^^^^^^^

Pet'a dalv ar geriou-mañ? "Stéatopygie", "mammologie", "anaptomorphidés"

Pet'a dalv ar frazenn-mañ? "C'est ce que Teilhard appelle: la destruction automatique du pédoncule des phylums zoologiques"...

oooooooooooo

BENNOZ-DOUE. Eur blijadur eo d'imp trugarekaat ar c'helaouennou hag ar c'haze- tennou o deus komzet diwarbenn "Studi hag Ober" e pennadou ken hegarat.Eur frealz eo bet d'imp gwelout e klask pepini harpa kammedou kenta hon dastumadenn.

oooooooooooo

KLASKIT EN-DRO D'EOC'H KOUMANANTERIEN NEVEZ

EVIT MA C'HELLIMP A-BENN BLOAZ OBER GANT AR MOULER.

EUR BREZEGENN

EVIT G O U E L M A R I A H A N T E R - E O S T

"Ave Regina caelorum!"

Ni ho salud,Rouanez an Nenvou

Gouel Maria Hanter-Eost,gouel ar Werc'hez savet d'an nenv, setu,a dra sur,brasa gouel a ra an Iliz evit enori Mamm Doue.A-hed ar bloaz hon eus enoret ar Werc'hez en he foaniou,en he zrubiilhou,en he buhez kuzet.He gwelet hon eus,tro ha tro,o veza ganet gant tud dister hervez ar bed,oc'h en em denna abred en templ hag o uestla eno da Zoue bleunenn gaer he yaouankiz hag he c'hened;he gwelet hon eus o lakaat eur Mab er bed en eur c'hraou yen ha diskloz, o veva didrouz la divrud e Nazareth,o heulia Jezuz dre geriadennou ar Jude,ha pelloc'h o pignat gantan war menez Kalvar...

Hag hirio? - Hirio ec'henoromp ar Werc'hez en he gloar,hirio e kuita Mari ar bed-man evit mont davet he muia karet,douget gant an Elez uheloc'h eget ar stered;degemeret eo e palez an Dreinded santel,lakaet da azeza e kichen he mab Jezuz,ha Doue an Tad a laka war he fenn eur gaer a gurunenn,ober a ra anezi Rouanez an Nenvou: "Ave Regina caelorum" - Ni ho salud,Rouanez an Nenvou!

Goude maro Hor Salver,ez eas Mari da chom gant an abostol sant Yann,ha,diouz ma leverer,e vevas c'hoaz war an douar eun ugant vloaz bennak.O sonjal en he Mab hag o pedi ez ae bemdez hec'h amzer;bemdez e kleve an ofereni lavaret gant sant Yann,ha bemdez ive,dre zaouarn an abostol karantezus,e tegemere en he c'halon he Mab Jezuz kuzet dindan spesou ar bara hag ar gwin.Ne oa tamm stag ebet he c'halon ouz traou ar bed-man.Gouzout a rit petra lavar H.S.:"Elec'h m'eman ho tenzor,eno ives eman ho kalon".Ha Jezuz a oa tenzor ar Werc'hez Vari,Jezuz he Mab hag he Doue;dalc'hmat e nije he sonj war-du ar baradoz,hag huaniadi a rae bepred warlerc'h dervez ar maro.

Doue e oa plijet gantan he lezel pelloc'h war an douar evit rei tro d'ezi da zestum muioc'h-mui a c'hloar evit ar bed all.War gresk ez eas atao santelez ar Werc'hez...hag eun deiz,evel ma kouez diouz ar wezenn ar frouezenn dare awalc'h,evelse ives,hep enkrez war he spered na poan en he c'horf,en em roas Mari d'he c'housk diweza hag ez eas hec'h enc war-eeun d'ar baradoz.An Tadou santel a lavar ne deo ket ar gozni nag ar wanijenn a reas da Vari meravel,met kentoc'h ar

garantez virvidik he doa ouz he Mab Jezuz.

Ha ni, va breudeur ha va c'hoarczed kristen, ni hag a sant hor gwad o sklesi en hor gwazied pa sonjomp er maro, selaouomp ar Werc'hez war he zremenzañ o komz ouzomp:

"a bugale, emczi, deuit ganin da skol ar maro mat. Ha c'hoant hoc'h eus da gaout eu maro laouen ha c'houek? Grit eveldoun: roit da Zoue ar plas kenta en ho puhez, ar plas kenta en ho kalon, ar plas kenta on ho tiegez, hag, hervez ho kalloud, ar plas kenta on ho pro. Na lezit ket ar bed da benn-naska ho kalon; n'oo ket an arc'hant ho kwir tenzor, nag ar blijadur, nag an enoriou: kement-se holl a dremeno : berr amzer ha talvoudegez ebet n'o devo evit ar bed all.

"Duspenn 'zo. Ha goude ma teufec'h da lakaat en ho puhez plijadur hag enoriou ha p'invidegez, ne zeufec'h ket c'hoaz evit kement-se a-benn da leunia ho kalon zoken er bed-man... Evit Doue ez oc'h graet ha Doue hepken a c'hell rei d'eoc'h ar gwir evurusted er bed-man, ar gwir evurusted er bed all!"

Setu komzou ar Werc'hez, heuliomp hec'h aliou hag e welimp hep aoi ebet ar maro o tostaat. Gant sant Aogustin, lavaromp da Zoue: "Hor graet hoc'h eus evidoc'h, o va Doue, ha n'hell hor c'halon tañva ar peoc'h nemot onnec'h".

Gant eur skrivagner bras eus hor bro, Y.P. Kalloc'h, goulennomp digant ar Werc'hez ma dalc'himp atao sonj eus gwir hano ar vuhez: eur gortoz, hag eus gwir hano ar maro: eun tremen.

Eur gortoz eo ar vuhez. N'emaomp war an douar nemet evit eun nebeudig bloaveiou, evit pourchas an amzer da zont. Arabat eo d'eomp eta staga hor c'halonou oiz ar bed-man: e zilezel a ran'imp abred pe ziwezat. Bezomp atao prest da rei eui ene mat da Zoue.

Eun tremen eo ar maro, tremen eus ar vuhez poanius ha berr d'ar vuhez peurbadus ha leun a levez, pe, siouaz! a boanion kriz. Er bed-man eman ganeomp poent a: goumidou, hada a reomp evit an eternite. Er bed all e vez poent an eost, hag eosti a raimp diouz m'hon devezo hadet, avel pe amzer vrao.

Dalc'homp sonj bepred eus gwir hano ar vuhez: eur gortoz, hag eus gwir hano ar maro: eun tremen...

Setu eun tu hepken eus an daolenn a laka an Iliz dirak hon daoulagad da zeiz gouel Maria Hanter-Eost. Gwelomp bremen an tu all: Mari legemeret er baradoz ha graet anezi Rouanez an Nenvou: "Ave Regina caelorum!"

Abaoe m'eo digoret ar baradoz ez eus bet ennan daou c'houel kaer dreist ar re all: an deiz m'eo pignet Jezuz Krist d'an nenv dre e nerz e-unan, hag an hini m'eo bet douget ar Werc'hez d'ar baradoz korf hag ene.

Da geñver an deiz a hirio, eman ar baradoz a-bez war c'hed. Jezuz e-unan a ziskenn diwar e dron hag a ya da ziambroug e Vamm. War e lerc'h, aelez hag arc'h-aelez, profeted ha patriarked, merzerien ha gwerc'hezed, sent ha sentezed, holl e teuont da saludi o Rouanez... Doue an Tad a zeu iveau betek e servichourez leal, he c'has a ra betek an tron pourchaset eviti a holl-viskoaz, e harz treid an Dreinded sakr, uheloc'h eget an Aelez, hag e stou dirazi holl grouadurien an nenv, holl o kana meuleudi ar Werc'hez dinamm, meuleudiou Mamm Doue.

Hag e gwirionez, kristenien va breudeur, piou eo a zo aze, e lein ar baradoz?

N'oun ket, e ken berr amzer, evit niveri d'eoc'h gloariou ar Werc'hez, met sellit ouz al litaniou savet en hec'h enor. Abaoe ma 'z eus anezi, n'he deus ket an Iliz paouezet oc'h astenn ar roll eus an hanoiou-se, a zo kel lies a vaen prizus deuet da ficha, pep hini d'e dro, kurunenn Mamm Doue, kurunenn hor Mamm d'eomp-ni iveau. Mat e vefe d'eomp chom awechou d'en em gompreñ dirak kaerder ha braster ar Werc'hez Vari hor Mamm...

Mar deo ar grouadurez savet an uhela gant Doue, ar grouadurez an dosta d'e galon, ha mar deo Jezuz hor Roue, Mari, evel ma lavar ar c'hantik, a zo hor Rouanez. An drugarez eo he lodenn, eun drugarez hep muzul, hep diwez na diskar; sikour an dud keiz er stourmad kalet evit ar vuvez hag ar silvidigez, setu he micher. Hervez ma tisklerias hec'h unan war menez ar Salett, he labour eo mirout ouz brec'h pounner he Mab kounnaret da goueza war ar bed evit kastiza ar pec'hed.

Eur rouanez a drugarez, setu petra eo Mari; galloudus kenan eo avat war ar poent-se, hen diskouezet he deus meur a wech a-dreuz ar c'hantvejou ha breman c'hoaz ne c'houlenn ket gwell eget lakaat he galloud da labourat en eur skuilha warnomp grasou a zornadou. Gouennomp hag e vez roet d'eomp...

Awechou marteze e kavomp, daoust da-ze, ez eo Mari re uhel diouzomp, aon hon eus na sellfe ket ouz tud dister eveldomp... Bezomp sonj neuze ez eo an Itron Varia eus hor gouenn, bevet he deus eveldomp war an douar, debret he deus bara eus ar meres torz, torz ar vuvez pemdeziek, gouzanvet he deus an hevelep poaniou a gorf pe a spered pe a galon: aesoc'h a-ze ec'h intento hor c'hlempou, diwar hanter c'her allies; kalz buhanoc'h e welo hon ezommou ha d'an distera galv

e tiredo da sikour he breur pe he c'hoar eus an douar.

Evit lakaat hor fizians da vont c'hoaz war gresk, n'ankounac'h-
omp ket ez eo Mari hor Mamm, eur vamm a drugarez, eur vamm seul garantezusoc'h e
keñver he bugale m'he deus gouzanvet muioc'h ouz o lakaat er bed.

Anaout mat a rit ar bajenn-man eus an Aviel: war menez Kalvar, Jezuz a zo war-nes lezel e huasad diweza; aze e tal ar Groaz eman sant Yann, ar Werc'hez hag ar merc'hed santel. Jezuz a sell ouz e Vamm glac'haret ha Mari a sell ouz he Mab o verval. A-greiz pep kreiz, setu muzellou Jezuz o finval, eun dra bennak en deus da lavaret. En eur ziskouez sant Yann: "Setu aze ho mab", emezan da Vari-hag en eur ziskouez Mari: "Setu aze ho Mamm", emezan da sant Yann... Ha breman adarre trouz ebet, ne glever mui netra, santout a raer ar maro o vont-ebiou, ar vamm hag ar mak a sell an eil e daoulagad egile. D'an ampoent e tiwanas e kalon Mari our garantez nevez, our garantez a vamm evit an holl dud. Sklerijennet gant ar Spêred Santel, en eun taol-kont e welas an dud holl a dlee dont war an douar betek fin ar bed, ha d'ezo holl e tigoras frank dor he c'halon.

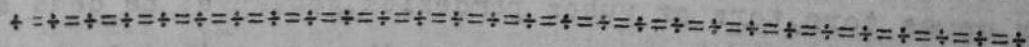
Taolomp evez, kristenien, ez edomp ni iveauz dirak he daoulagad, ni holl bodet aman hirio; warnomp, war bep hini ac'hanomp en deus paret sellou madelezus ar Werc'hez, warnomp-ni iveauz eo kouezet karantez ha bennoz ar Werc'hez. N'hellomp ket, reketa, chom diseblant dirak karantez ha madelez ar Werc'hez Vari evidomp. En em taolomp eta etre he divrec'h ha lakaomp enni hor fizians, sonjomp ez eo hor Mamm, ar vamm an denera hag ar galloudusa a zo bet biskoaz. Mamm eo d'emp Rouanez an nenvou, mamm eo d'emp an hini a zo lakaet etre he daouarn holl binvidigeiou an nenv.

Pedomp ota ar Werc'hez.Skoazellet ganti,ni
a yelo atao gant an hent eeun hed ha hed hor buhoz.Pa zeuio hon tro da guitaat
ar bed-man,gant ar Werc'hez en hor c'hichen,ni a varvo e peoc'h,ha goude hor
maro ni a rescyo dre he daouarn,diouz m'hon devezo bevet war an douar,eur
gurunenn brao pe vravoc'h er Baradoz.

+ E . B . G .

+ + + + + + + + + + + + + + + +

Ar brezegenn-se, displeget eun nebeut bloavezioù 'zo, daoust ma
ne blij ket re holl d'hec'h oberour, a roio dudi, ha marteze sikour, d'hol lennerion.

Itron Varia ar Garantez Kaer

oooooooo

E licrzh an ti paour 'tigore al lili,
 Hag an heol n'en doa c'hoaz peursunet ar gliz-noz,
 E kalir ar bleuniou.
 Azezet oa Mari gant he mabig war he barlen
 Ha kaer e oa beva e beoder ar beure.
 Gant he mabig, laouen e fistilhe,
 Ha Jezuz ha c'hoarzin...
 E deil an Olivez, en eur c'hoari toull-kuz,
 Evned a njelle.

A daol-trumm ehanas ar bugel
 Evel ma ve gantan eur sonjezon;
 Hag e lakas e zorn war e galon
 Da selaou al lammou a rae en e askre.
 Hag astenn e zorn all war galon e vammig
 A selle mut outañ ha ne grede goulenn.
 Met Jezuz a baras warni e zaoulagad
 Betek sol hec'h ene,
 Ha dous e vouez e lavaras e kuzulik:
 ' O mammig-me
 Lammat a ra gant va hini".

oooooooooooo

KOUMOULOU GWENN

oooooo

Evel al listri bras a ya war ar mor doun
O lien digor holl dindan an avel sart,
E rikl ar c'houmoul gwenn e mor an neñvou glas.

Dispaket 'deus o gouel e pleg ar porziou pell,
Ha karget eo o strad gant frondou bleuñ an doar,
Hag Aeled ouz ar stur a ren o beaj hir.

Huñvreveou goueliet lark a rikl em c'halon-den,
Pa sav ho neuziou gwenn gant sourr an avel sart,
Ra vefec'h bleniet reiz gant dacurn skañv eun Ael.

Maodez Glanndour

oooooooooooo

Follenn-c'heriadur an trede niverenn

Kavet hon eus gwelloc'h evel a ginnige unan eus hon mignoned lakaat war eur follenn distag roll ar geriou diaes, evit na vo ket mastaret an destenn gant geriou etre grochedou. Ar geriou displeget amañ a zo bet notet en niverenn gant ar sin.

- A. Arboellerez : économie politique (ar-poell-erez), iou, g.
Arboellour : économiste, ien, g.
Arc'hantouriez : capitalisme, gg.
Ariadegez : Arianisme (des disciples d'Arius); ariad : disciple d'Arius. Ariegez, doctrine d'Arius lui-même.
Arz-kacali : tactique électorale.
- B. Berz-mat : succès, iou, g.
Bevennidigez : délimitation, iou, gg.
Bevezi : consommer.
- K. Kavailnad : conspiration, ou, g.
Kementad : quantité, ou, g.
Kenberc'henniez : copropriété, propriété collective, iou, gg.
Kendalc'h : assemblée, iou, g.
Kenlodenneg : actionnaire, eien, g.
Kenreiza : systématiser
Kenreizadur : système. iou, g. - Kenstirivenz : concurrence
Kenstrollidigez : assemblage, iou, gg. - Kevatal : égal
Kevredad : société (une, des), ou, g. - Kevredigez : la question sociale.
Kretaat. Kefiou-kretaat : caisses d'assurance.
Kumunouriez : communisme, gg.
- D. Danvezour : matérialiste, ien, g.
Dao : réel, nécessaire.
Diazezadur : institution, iou, g.
didorrusted : infrangibilité (di-torrus-ted)
Diorren - diorroet : éléver (di - gorren)
Dizoueour : (athée) (di - Doue - our), ien, g. - sans-Dieu
- E. Embregerez : entreprise, iou, g. An hevelep ger a dalv ives exercice, embregerez-korf : gymnastique.
Emdroenez an elfennou : évolution des éléments.
Emnac'h : abnégation de soi. - Elévez ; pudore, modestie
Eneberez dishual : libre concurrence.
- G. Gaouheñvelder : paradoxe (heñvel ouz ar gaou)
Goanag : espérance, ou, g.
- H. Hiniennek : individuel.
Hollfrankizouriez : liberalisme doctrinal
Hollek ; ez hollek : en général
Hollved : univers (holl - bed)

Hollveli : pouvoir absolu (beli = galloud)

C'H. C'hoita : rater son but, ger Treger.

I. Ijin-natur : instinct

Ijinerez : Industrie (ijin-ou, machine), g.

Intrudu : initiative.

Y. Yec'hedouriez : hygiène (théorique); science de l'Hygiène.

Yec'hedusted : caractère hygiénique de qqe chose.

Youlreizegez : moralité de qqn. (youl -reiz -ek -ez)

Youlreizer : moraliste, ien, g.

Youlreizerez : morale (youl = volonté, sellout ouz goulenn)

Youlreizusted : moralité de qqe chose.

L. Labouradeg : usine, ou gg.

Lakadur : position, iou, g.

Legadi : léguer.

Leve (an arc'hant) : intérêt (de l'argent)

Lorba : séduire.

M. Mac'homerez : oppression (mac'ha, frapper du pied)

Marksägez : marxisme (de Marx); marksadegez : marxisme de ses disciples. gg.

Meuriad : tribu. ou, g.

N. Nannvoud : néant (nann -bout, être)

O. Ober-iounn : rendement (founus, nombreux et rapide)

Oberiata : fabriquer; madou-oberiata, biens productifs.

P. Pal : but. iou, g.

Pennaenn : principe, ou, gg.

Piaoua : posséder, perc'henna, kavout en e gerz.

Poster-arc'hant : prêteur; arc'hant postet, argent placé.

R. Renkadou ar gevredigez: classes sociales.

Kesis : précis.

S. Serr-stal : loch out - *Seurenadureg*: civilisation

Spleita : profiter à

Spontrenerez : terrorisme pratique, tyrannie

Stal-ras : grand magasin, iou, gg.

Strollad-ou; labour a st rolladou, travail par équipes.

T. Tra-ret : condition (sine qua non)

Tiltr : titre, ou, g.

Tivicherour : artisan, ien, g.

Tolzemad : masse, ou, gg.